

Slovenia SIT 400 Sweden SEK 32 Switzerland CHF 4 80

Broj 525

KOD MILANA MILUTINOVIĆA

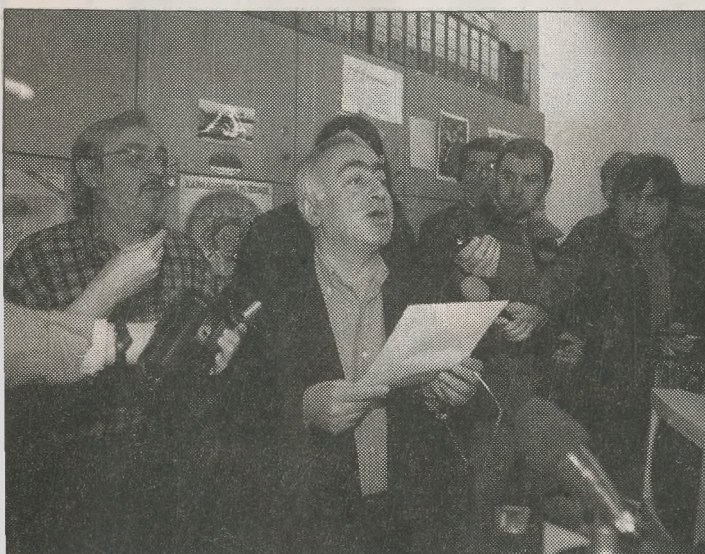

8 600102 6600

NIN-ova nagrada za roman

Treća sreća

Bilo kako bilo, prošlogodišnja romaneskna produkcija bila je pravo osveženje u poređenju s onom iz 1999: vaskoliki skribomani su, doduše, bili još marljiviji, tako da je mazohizam čitanja povremeno dosezao zvezdane trenutke, ali je i pažnje vrednih dela bilo nesumnjivo više nego godinu dana ranije

Ako ste poslednjih nedelja prilazili Brankovom mostu, verovatno ste zapazili prilično impozantan bilbord kojim *Narodna knjiga* reklamira jednog od svojih najtražnijih pisaca, Gorana Petrovića (ista kuća, doduše, to radi i s Ljiljanom Habjanović-Đurović, baš kao da je ovoj specifično senžibilnoj gospođi potreban dodatni publicitet...), odnosno njegov novi roman *Sitničarnica* "Kod srećne ruke". Ovakvo marketinški agresivno reklamiranje pisca do sada kod nas nije viđeno: bilbor-di su bili rezervisani uglavnom za uvozne čokolade i domaće pevaljke. Vreme je bilo da se tome jednom stane u kraj – i kultura je, uostalom, roba. Osim toga, *Narodna knjiga* je u poslednje vreme i po štampi objavljivala zanimljive oglase sledeće sadržine: "Poslednja decenija milenijuma u znaku je blistavih romana Gorana Petrovića! Dva puta je bio u najužem izboru za NIN-ovu nagradu – kako ga zaobići i treći put?!"

OVAJ
PUT ŽIRI
GA NIJE
ZAOBIŠAO:
Goran
Petrović,
dobitnik
NIN-ove
nagrade

FOTOGRAFIJE: GLAS

BILBORD: Zaista – kako?! Naročito ako prelazite Brankov most?! (Dobronamernu) šalu na stranu, roman Gorana Petrovića *Sitničarnica* "Kod srećne ruke", treća knjiga tog žanra u opusu ovog samosvojnog pisca mlađe srednje generacije iz Kraljeva (rođ. 1961; prethodni romani: *Atlas opisan nebom* i *Opsada crkve Svetog Spasa*), ovenčan je najznamenitijom književnom nagradom u Srbalja, većinskom

odlukom NIN-ovog žirija za roman godine: Aleksandar Ilić, Đordije Vuković i Svetozar Koljević glasali su za ovaj roman – čiji ćete prikaz moći da čitate u sledećem broju "Vremena" – dok su se Boško Ivkov i dolepotpisani priklonili knjizi Mirjane Novaković *Strah i njegov sluga* (vidi okvir). Tako je ispalo da su prema onom opominjućem bilbordu najotporniji bili jedan Novosađanin i jedan Zemunac, dakle oni

koji moraju stalno, kao krivci, da prolaze pored njega dolazeći u prestonicu...

Bilo kako bilo, prošlogodišnja romaneskna produkcija bila je pravo osveženje u poređenju s onom iz 1999: vaskoliki skribomani su, doduše, bili još marljiviji, tako da je *mazohizam čitanja* povremeno dosezao zvezdane trenutke, ali je i pažnje vrednih dela bilo nesumnjivo više nego godinu dana ranije. Žiri je dobio u razmatranje preko sto romana i drugih sočinenija koja bi se romanom htela zvati; utešno je što se u toj gomili makulature našlo bar dvadesetak knjiga koje bi vredelo pročitati čak i da nemate obavezu da se time bavite, i još možda toliko dela koja nisu nastala posve bez razloga i smisla. Možda bi ovaj ovlašni i sumarni pregled relevantnijih izdanja (u kojem ću sigurno propustiti nešto važno, pa će mi posle biti žao) trebalo početi od romana koji se, neposredno ili nešto posrednije, bave famoznim NATO-bombardovanjem, temom kojom se romani iz 1999, uz jedan ili dva izuzetka, i nisu baš usrećili: u "Vremenu" smo već pisali o odličnom romanu – eseju Milete Prodanovića *Ovo bi mogao biti Vaš*

srećan dan; svake pažnje su vredne i knjige Snežane Jakovljević *En, den, dinu* i Ljiljane Jokić Kaspar *YU file*, kojima ćemo se uskoro nešto opširnije baviti. Veteranka Svetlana Velmar Janković na istu je temu objavila roman *Nigdina*. Ipak, delo koje nesumnjivo najviše odskoče, i koje je najupečatljivije oslikalo sudbinu jednog naraštaja zatečenog usred rasapa svih vrednosti tokom devedesetih svakako je *Milenijum u Beogradu* Vladimira Pištala, jedan od dva najbolja srpska romana u minuloj godini (o njemu smo takođe već pisali u "Vremenu").

Što se tiče sada već sredovečnih srpskih postmodernista, Svetislavu Basari nagrada je ponovo izmakla, no on je ionako još onomad izjavio da ne mari za nju; važnije od toga je to da je *Kratkodnevica* (o kojoj je u "Vremenu" pisao Aleksandar Jerkov) unela neke tematske i stilske novine u Basarin opus; čini se da će one do punog izražaja

doći u njegovim sledećim knjigama. Roman Lasla Blaškovića *Mrtva priroda sa satom* nije, nažalost, privukao onoliko pažnje koliko zaslužuje, što donekle vredi i za *Zaveru bliznakinja* Đorđa Pisareva.

Utešno je što se u gomili makulature našlo bar dvadesetak knjiga koje bi vredelo pročitati

LELE I KUKU: Prošle se godine pojavilo i dosta zanimljivih knjiga u maniru savremenog, urbanog realizma – najšire moguće shvaćenog, ne u žanrovskom, nego u *sensibilizatorskom* smislu – neretko sa satiričkim i(li) grotesknim elementima, kakav bi trebalo da je *mainstream* (bez negativnih konotacija) svake književnosti ovog vremena, i koje su pravo osveženje u moru međusobno zaraćenih i isključivih *izama*; čitalačkoj pa-

žnji vredi preporučiti knjige Dragana Stojanovića *Benzin*, Danila Nikolića *Fotokeramika gospodina Cebalovića*, *Tajanstvo spajanja* tradicionalno potcenjenog pripovedača Gradskih Priča Svetozara Vlakovića, *Pretposlednje putovanje* Gordane Čirjanić ili *Kratku istoriju života u*

Dozvolite da se predstavim, ja sam čovek od imanja i ukusa, muvam se okolo mnogo godina, ukrado sam mnogu ljudsku dušu i veru

Kada neko ko piše roman o istrazi glede pojave vampira (Save Savanovića, *of course*) u Beogradu prve polovine osamnaestog veka, pod austrijskom okupacijom, u to uplete ne samo đavola nego i *Simpatiju za đavola* Rolingstounsa, onda, bogme, imamo posla ili s piscem koji je definitivno pobrkao lončice, ili s onim ko veoma dobro zna šta radi; srećom, Mirjana Novaković spada među one druge. U romanu *Strah i njegov sluga*, malčice pozamašnom za današnje književne *fast food* standarde – blizu 300 stranica – Novakovićeva vešto i lepršavo, idejno i značenjski prebogato no ne i celomudreno, plete priču o pojavi vampira Tamo Negde Dole, na vazda mračnom Balkanu (koji je, zar ne, njihova postojbina), priču u kojoj se mešaju *horror* i *fantasy* obrasci s postmodernističkim poigravanjem svakovrsnim citatima i referencama, ama bez endemske domaće postmodernističke gnjavažnosti, priču u kojoj je istorija-izvrnuta-naglavačke mizanscen za humorno, prijatno *povlačenje čitaoca za nos*: taman što se navikne na jednu "podelu uloga", taman što formira svoj "horizont očekivanja", čitalac biva odvučen na neku sasvim drugu stranu. Đavo, jedan od dvoje naratora, posve je antropomorfno biće, zapravo ga je teško razlikovati od čoveka: jede, pije, puši hašiš, umara se, spava, znoji se i – boji se vampira! Otkud to? Prirodno: ako postoje vampiri, onda mrtvi oživljavaju; ako mrtvi oživljavaju, onda dolazi Strašni sud; ako dolazi Strašni sud, s đavolom je svršeno (on nema svog Koštunicu da ga štiti...). Zato nečastivi, u obličju grofa Ota fon Hauzburga (ovo je ime jedna od tipičnih, nenametljivih Novakovićkinih istorijskih aluzija, sa ili bez "poruke"), lažnog izaslanika bečkog Dvora, dolazi u Srbiju – s Novakom, svojim srpskim slugom, kojeg je pokupio negde po peštanskim prčvarnicama – da se uveri u pravu istinu u pričama o pojavi vampira u toj egzotičnoj Donjoj

Vrag odneo šalu

Mirjana Novaković: *Strah i njegov sluga*; ReVision Publishing, Beograd 2000.

druče izvan princ Evgenijeve linije, kojim kroz *noć i maglu* tumačaju vampiri, drumski razbojnici i bezlični, jednoobrazni, nevažni srpski i turski domoroci. Đavo/Fon Hauzburg dolazi na dvor austrijskog Regenta Srbije; regentova žena, princeza Marija Avgusta Turn i Taksis, drugi narator, autentična "krštena duša", vodič je, i đavolov i čitaočev, kroz svet "austrijskog" Beograda. Prepričavanje zapleta – a o "raspletu", uslovnom, da i ne govorimo – daleko bi nas odvelo; dovoljno je reći da đavolu deseterac spasava život! Novakovićeva je kroz ceo roman preplela mnogobrojne (para)biblijske epizode, inicirane neprekidnim đavolovim samopreispitivanjem, njegovom grčevitom potrebom da ironizira Hrista (kojeg zove Krezubi); dajući sebi slobodu da u svojim visprenim usputnim aluzijama – koje su posebna nagrada raspoloženom čitaocu – ukine linearnost vremena i ostale trice i kućine, Novakovićeva pliva od Novog zaveta do Vitgenštajna, od Dantea do R.E.M.-a, od "Glave šećera" do Crnjanskog (u izobilju). U isto vreme, Novakovićeva priča apokrifnu istoriju o jednom Beogradu za koji se današnjem Beogradaninu čini da je apokrifna varoš, jer od nje gotovo ništa nije ostalo: to je *deorijentalizovana* varoš puna katedrala koje su izgradili Austrijanci, da bi ih zatim srušili kada je Regent prodao Srbiju nazad Turcima... I ako je još negde ima, onda postoji samo u onom htonskom svetu kojim dan-danas lutaju neupokojeni *save savanovići* brdovitog Balkana, o kojem Mirjana Novaković piše s vedrom, ironičnom nežnošću, onako kako se već piše o nečemu što je drago koliko je i ludo; o nečemu gde čak i đavo u jednom momentu okači krst oko vrata! ■

T. P.

Igre smisla

Bizarni, sveprisutni i sveznajući protagonista, nazvan po svecu zaštitniku rodnog kraja, svojom pričom dotiče sve najznačajnije tačke evropskog kulturnog nasleđa – od slobode univerziteta, studiuma, do potrage za Svetim gralom

mrtvom gradu Ivana Radovanovića; obaška "panonski ciklus" – roman jednog Zemunca o ratnom Pančevu (*Kraj duge zime* Predraga Ognjenovića) i roman drugog Zemunca o savremenom Zemunu (*Opelo za divlju kajsiju* Miroslava Turudića) ili alegoriju jednog Subotičanina o Velikoj Žedi u imaginarnom panonskom gradu (*Vodolija* Boška Krstića). Na drugoj strani, bilo je dosta knjiga – uglavnom onih iz makulturnog sektora – kojima se ni po čemu ne vidi da su nastale nakon otkrića parne mašine; najdalje je (u žiriju) dogurala *Semolj gora* Mira Vuksanovića, samodefinisana kao "azbučni roman u 878 priča o riječima", a koja se najjezgovitije može opisati ovako: *seo Matija Becković da piše "Hazarski rečnik"...* Rezultat je logičan: *lele i kuku*.

NOVA IMENA: Prošle se godine pojavilo i nešto novih imena na koja valja obratiti pažnju, uglavnom iz pravih, književnih razloga: Marija Jovanović je već izazvala dosta kontroverzi knjigom *Splet-karenje sa sopstvenom dušom*; mladi Novosađanin Svetozar Poštić objavio je inventivni lirski roman o (strahu od) smrti *Dal, reci mi istinu, hoću li umreti*; njegov sugrađanin Boris Labudović zaronio je u ovdašnje političko podzemlje *Predizborom čutnjom*; Bane Bjelica se, u reporter-skom maniru, držao svog *Zajedničkog dvorišta*; vremešni debitant Strahinja Kastratović sigurnom je rukom napisao autobiografsku priču u *Klenu na vrbovom prutu*, no pitanje je hoće li imati sappe – i razloga – da drugom knjigom *postane pisac*, ili je ovo *duševno olakšanje* bila njegova jedina, kolateralna književna ambicija? Što se Radovana Belog Markovića tiče, on o jeziku sve zna, jedino što ne zna baš uvek šta će s njim; i jedno i drugo nekako je najvidljivije u mes-timično neodoljivoj, a često umarajućoj *Limunaciji u Čelijama*, kojoj dugujemo najjuvnutiju rečenicu ovogodišnje produkcije: "Za Jovana se čulo tek kad je umro". Bolje ikad nego nikad. Šta li bi Vorhol rekao na ovo?

U trenutku dok pisac ovih redova privodi kraju svoj posao, čudeći se sebi kako je izdržao poslednjih nekoliko meseci, neko negde, u nekom memljivom sobičku, povijen nad gušćijim perom, vredno piše svoje Epohalno Delo, svoje Zapis iz podzemlja ili štogod slično. Posle će ga oknjižiti, zaviti u koverat, pljunuti marku odozdo i – pravac NIN, Cetinjska 1. I tako će se i sledeće jeseni i zime neki ljudi ponekad diviti, ali češće zgražavati i vajkati nad činjenicom da je papir, okreni-obrni, najtrpeljivija materija u nama poznatom kosmosu. Ipak, ipak, dobro je da je tako i dok je tako. ■

TEOFIL PANČIĆ

Umberto Eko je, već poodavno, izjavio da je jedno književno delo zapravo izazov tumačenju i doživljavanju. No, kao da mu nije bilo dovoljno da teorijski utvrdi postulate vrednovanja književnosti, ili pak kao da se poveo za aksiomom komuniciranja na našim prostorima – "šta kritikuješ, sedi sam pa napiši" (omalaj, zapevaj... i štošta još), te je svoju misao pozeleo da konkretizuje u jednom određenom delu. Ta ideja prožima *Ime ruže*, *Fukoovo klatno*, *Ostrvo dana pređašnjeg*, kao i poslednji roman u nizu, objavljen oktobra 2000, *Baudolino* (naziv originala, a verujemo i budućeg, nadamo se skorog prevoda).

Vraćajući se periodu iz *Imena ruže*, Eko nas s *Baudolinom* vodi u srednji vek, odnosno XII i početak XIII veka, a njegov junak, po kom delo i nosi ime, krstari Evropom, od dvora Fridriha Barbarose do univerziteta u Parizu, od severne Italije do Konstantinopolja u plamenu krstaškog gneva i do daleke i nepoznate Azije, anticipirajući putovanje Marka Pola za gotovo pola veka (putovanje koje je Eku verovatno poslužilo kao izvor za opise čudesa dalekih istočnih zemalja). Bizarni, sveprisutni i sveznajući protagonista, nazvan po svecu zaštitniku rodnog kraja, svojom pričom dotiče sve najznačajnije tačke evropskog kulturnog nasleđa – od slobode univerziteta, oličene zadobijanjem slobode studiuma u Bolonji, do potrage za Svetim gralom, od relikvija hrišćanskog nasleđa do zemlje Jovana Prezbitera, omiljenog srednjovekovnog mita, neke vrste Atlantide, Kampanelinog *Grada sunca* ili *Morove Utopije*.

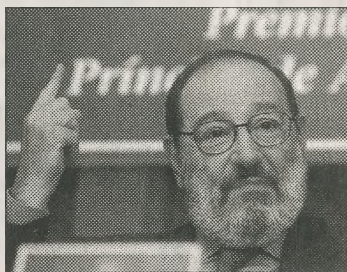
MITSKI GRADITELJ: Osnovna struktura Ekovog dela kao da je već ustaljena – protagonista nije pripovedač, već onaj o kom pripoveda jedan od junaka knjige, uvek istorijska ličnost (ovoga puta reč je o vizantijskom istoričaru Ničeti kome Baudolino u poharanom i popaljenom Konstantinopolju, 1204. godine, poverava svoju životnu priču), po diktatu svesno i s namerom prihvaćenog sred-

njovekovnog nauka o autoritetu. Kao u čvrstim i stamenim delima srednjovekovlja, ništa kod Eka nije slučajno – strukturalni i značenjski sloj čvrsto drže građevinu dela, a stilski određuje njegovu namenu. I već nas sama takva postavka dela uvodi u splet vešto smišljenih Ekovih igara smisla (ili ako više volimo, semiotičkih igara) – ona omogućava piscu da u navodnoj potrazi za istinom (autoritet je tu da bi se verovalo) ukrsti i izmeša sve vidove ljudske spoznaje. Poput mitskog graditelja Dedala, Eko nas uvodi u svoj lavirant, precizno iscrtanih staza, jednog doba koje i u našoj svesti već postoji kao predodređena slika. Urušavanje komotnih, olako sačinjenih klišeja čine srž evropske

tradicije uvodi Eka u gotovo karnevalsko poigravanje koje omogućava jednom od junaka, Baudolinovom ocu, da za Sveti gral kaže kako je to obično drveno čanče, jer "baš mi je onaj jadničak od Hrista mogao i imati šta drugo pri ruci".

LAŽNI VIZIONAR: Nije, međutim, tu kraj Ekovoj igri. U protivnom, bila bi to naivna, buntovnička literatura negiranja tradicije na koju, svako malo, nailazimo u modernoj književnosti. Eko se hrani tradicijom, ne vodi krstaški rat protiv nje. On čini nešto drugo. S uzvišenog pijedestala zvaničnog, dominirajućeg modela kulture i njegovog diktata nad istorijom, on skreće pogled na podzemne bujice one tzv. supkulture koja u nekim trenucima izbija u prvi plan. Hraneći se duhom fablia, bestarija, šaljive priče, anegdote, duhom onih koji priču ispisuju na marginama, on oneobičava zvaničnu, od svih prihvaćenu istoriju. Njen zvanični tok ostaje isti, nije nam narušena tradicionalna spoznaja – Fridrih Barbarosa smrt pronalazi u reci, ali na pitanja zašto i kako odgovore nam daje oneobičena istina jednog od slučajnih, literarnih svedoka. Paradoks te "istine" leži u tome što bi ti navodili mogli biti i tačni.

Paradoks istorijske istine ostaje do kraja nerazrešen, a čini se da ga nije ni moguće

BUNTOVNIČKA LITERATURA:
Umberto Eko